מגילה

מגילה נקראת בי"א וכו'. פעמים בזה ופעמים בזה ולקמן מפרש ואזיל: **לא פחות ולא יותר.** לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: מימות יהושע. בגמ' מפרש לה [מ]: **אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.** כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ושאין מוקפין קורין בי"ד הרי הכל בכלל תו היכי משכחת י"א י"ב י"ג אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה יום שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהוא יום כניסה שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט [נ] לפי שבתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (ב"ק דף פב.) והכפרים אינן בקיאין לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר ולא הטריחוס חכמים להתאחר [ס] ולבא ביום י"ד ופעמים שיום הכניסה בי"ג [ע] ופעמים שהוא בי"א: **חל ארבעה עשר להיות בערב שבת עיירות ומוקפין חומה קורין בו ביום.** שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו [פ] ואי"ת יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוה ליה ט"ז ואמר קרא ולא יעבור: **חל להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה.** דהוה ליה י"א וטפי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן [צ]: **גמ'** ה"ג מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן וכו'. והכי פירושא מנלן די"א וי"ב וי"ג חזו לקרייה די"ד וט"ו הוא דכתיב בקרא וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה האי לאו חובה היא אלא חכמים הקילו עליהן כדבעינן למימר לקמן: **כדי שיספקו.** שיהו פנויין ביום פוריס להספיק צורכי סעודת פוריס לבני העיירות: **אנן הכי קאמרינן.** אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: **מכדי.** מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה כולהו הני זימני תיקון ונתנו רשות לקרות: **דאי סלקא דעתך.** י"ד וט"ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: **היכי אתו רבנן.** דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים בתמיה: **אלא פשיטא אינהו תקון.** וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: **לגופיה.** לי"ד וט"ו המפורשין בספר: **לימא קרא.** את ימי הפורים האלה בזמן דמשמע [מ] בזמן המפורש להם: **ואכתי מיבעי ליה.** האי דנקט זמניס [ק] לשון רבים: זמנו. של מוקפין לאו כזמנו של פרזים דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן אי בעו ליקרו באחרביסר ואי בעו ליקרו בחמיסר: זמניהם דומיא דזמנם. רבוא דדרשינן לקרא לייתורא דיו"ד וה"א דומיא דעיקר הזמן דנפקא לן מזמנס הוא דקא מרבה דומיא דילהו: זמן קהלה לבל היא. הכל נקהלו להנקס מאויביהס בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה דעיקר הנס בו היה: ימים בימים. לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו וכתיב בימים אשר נחו בהם היהודים וגו' והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הס הס ימים אשר נחו מאי בימים לרבות שנים אחרות כדוגמתן: לדורות הוא דכתיב. להכי שייך לשנא דקרא בימים כלומר יעשו לדורות י"ד וט"ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים: **זו דברי ר' עקיבא.** הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני' ר"ע אמרה: **סתימתאה.** הרבה סתם משנה סתם ר' שהן דברי ר' עקיבא וי"מ סתימתאה כל הסתומין תלמידיו היו כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר"מ סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו סתימתאי אליבא דר' עקיבא אך קשה בעיני לפרש כן שמצינו בכמה מקומות בשס [ע] ר"א בר' יוסי [פ] סתימתאי רבי מנחס בר רבי יוסי סתימתאי לקמן בפרק בני העיר (דף כו.[ר]): **אימתי.** הקילו חכמים על הכפרים: **בזמן שהשנים כתיקנן.** שהשנים מתעברות על פי בית דין והחדשים המקדשין [ק] בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלוחין: **בששרויין על אדמתם.** והשלוחין מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל: **אבל בזמן הזה.** שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב"ד אצלם הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קיימין המגילה נשאלו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח: **בזמן הזה נמי איתא להא תקנתא.** דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר דמתני' דמקדימין: **אלא לאו אליבא דרבנן.** [ת] דהוו מקמי ר"ע אמרה: מיהא קיימין. אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנס זמניהס: **איבא דאמרי אמר רבה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה.** ולא גרסינן להאי לישנא דדרים זמן זמנס זמניהס דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה אלא שהחמירו לאחר חורבן משום דמסתכלין בה: **קשיא דר"י.** דהא ברייתא דלעיל אדר' יהודה דמתני' כדמפרש ואזיל: ואוקי

אמר קרא [ג] בימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה [ה] אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין [פ] בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

מסורת הש"ס עם הוספות

א) יבמות יג:, ב) [עי' תוס' זבחים פט. ד"ה מגלן וכו' מה שהקשו בסוגיא דהכא והניחו בקושיא], ג) [לקמן דף ד. יט.], ד) מו"ק ג: גיטין לו. עדיות פ"א מ"ה ע"ז לו., ה) [יבמות יג:], ו) [לקמן ד:], ז) תענית יד: ע"ש ועיין תוספתא דפרקין ה"ג, ח) לקמן ד: ע"ש, ט) [ועי' רש"י בכורות ל. ד"ה מימי].

גליון הש"ם

גמ' מתני' אלא שהכפרים כו'. עיין מדרש תנחומא פרשת בראשית פי' תדש בהסיא דיני הכניסה: שם ולא יעבור כתיב. לקמן דף ה ע"א:

תורה אור השלם

א) לְקַיֵּם אֵת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ב) קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וָשָׁנָה: [אסתר ט, כז]

ג) כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: [אסתר ט, כב]

ליקוטי רש"י

אנשי כנה"ג. תגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי ותבריסס [ב"ב טו.]. **ר"ע סתימתאה.** קרי כל מי שראה רבי דבריו במקומות הרבה ושנאן במשנה סתם [עירובין לח:]. הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא [כתובות קא:]. ורובא דסתמי אליבא דר"ע דסתם משנה רבי מאיר וסתם ספרא רבי יהודה וכולהו אליבא דרבי עקיבא [חולין לג:]. יש מפרשים [להכי קרי ליה] רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין גאלו הן הנחנקין (פו.) סתם משנה רבי מאיר סתם ברייתא רבי נתן וכולהו אליבא דרבי עקיבא ולאו מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרינן רבי מנחס סתימתאה רבי שמעון סתימתאה אלא רוב משניות איכא בהש"ס סתומות אליבא דר' עקיבא [בכורות ל. ע"ש במסורה"ש].

הגהות וציונים

מ] בכת"י ובכמה ראשונים הגירסא (במקום "כפרים ועיירות גדולות") **ושאין מוקפין חומה מימות יב"נ**, ולשון יפה הוא ונראה שכן היה לפני רש"י (דק"ס): **נ]** בכת"י ובמשניות דפו"י **בערב** שבת: **ג]** גי' כמה ראשונים ח"ל בשבת כפרים **מקדימין** ליום הכניסה **ועיירות גדולות קורין בע"ש** ומוקפות חומה למחר (עי' מאירי, ריטב"א, רשב"א), ועי' חשק שלמה: **ד]** תיבות "מגילה נקראת בי"א" ליתא בכת"י (ועי' רש"י): **ה]** בכת"י נוסף **הוא** דתקון **ותו לא היכי** אתו וכו': **ו]** בכת"י נוסף **חכמים** (וכ"ה ביבמות): **ז]** [גי' רי"ף ואימא **תריסר ותליסר** י"ג **זמן** כו' וגי' רא"ש **א"ר שמואל בר יצחק** י"ג **זמן** כו'] (גליון), וכ"ה בכת"י, וליתא להלן התיבות "ה"נ י"ג זמן וכו' לדבויי" וכ"ה ישר מאד (דק"ס): **מ]** יש גורסין האיל **ומסתכנין** בה (רי"ף עי"ש ובמלחמות), ועי' הגי' במדרש תנחומא בראשית ג: **ט]** ברש"י שברי"ף נוסף **וה"ה נמי דהוה מצי למינקט מימות משה אלא לפי שיהושע הנחיל את הארץ ונקראו הנחלות על ידו לא נקט משה**: **י]** בתורי"ד נוסף **ולקריאת התורה** ובתורי"ד חכמים **לחזור** ולבא: **כ]** ברש"י שברי"ף ובתורי"ד (עיי"ש): **ל]** יש להוסיף **ופעמים שהוא בי"ב** (חלופי גירסאות), וכ"ה בדפו"ר ונשמט בשגגה (דק"ס): **מ]** בכת"י נוסף **נמי**: **נ]** צ"ל **זמניהם** (באה"מ): **ס]** בכת"י ובדפו"י איתא בכמה מקומות **בתלמוד**, ובדפוסים המאוחרים שינו מפני הצענזור **בש"ס** (וכמו שעשו כן בכל הש"ס), ומזה נשתבש אח"כ לתיבת "בשם" (דק"ס), ועי' רש"ש: **ע]** צ"ל ר"א בר' **שמעון**, והוא בחולין ל ע"א בכורות נא ע"ב. אבל על ר"א בר' יוסי לא אשכחן (מהר"ץ חיות חולין שם): **פ]** בכת"י **מקודשין** בב"ד **וב"ד** שולחין: **צ]** בכת"י ודפו"ר אלא לאו **רבנן** דהוו וכו' **אמרוה** (ועי' מהרש"א):

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ד סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפח סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג:

ג ג מיי' שם הלכה ו ז סמג שם:

ד ד מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ב:

ה ה מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה ט:

רבינו חננאל

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר. והא לא כתב קרא אלא בי"ד ובט"ו והני כולהו מנא לן. ואמרינן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה וקורין בי"א ובי"ב ובי"ג **פי' יום הכניסה.** יום ב' ויום ה' נקרא יום הכניסה מפני שנכנסין בני הכפרים בכרכים כדי שיתפללו בצבור ויקראו בס"ת. וביום שנכנסין מספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים ואם חל יום י"ד ביום ג' התירו לכפרים לקרוא המגילה ביום ב' שהוא י"ג לחדש. ואם חל להיות י"ד ברביעי קורין הכפרים ביום ב' שהוא י"ב לחדש. ואם חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין ביום ה' שהוא י"א לחדש. **הקילו עליהן מפני שמספיקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים.** ואם יכנסו ביום ג' או ביום ד' מפני קריאת המגילה אינן יכולין לבוא ביום ה' שהוא יום הכניסה וכן דרך זו השמועה. **ואקשינן ואיך הקילו חכמים ועקרו י"ד ויום ט"ו** שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה ותקנו הם י"א וי"ב וי"ג לבני הכפרים והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו'. **ופרקינן הני נמי מסורת היה בידם על פה** כי אנשי כנסת [הגדולה] תקנום. מדכתיב לקיים את (דברי) [ימי] הפורים האלה בזמניהם ולא כתיב זמן או זמנם דמשמע זמנם של פרזים לא הוא זמן של בן כרך אלא כתיב זמניהם. דייקינן מינה כי זמנים הרבה תיקנו להן חכמים. והן י"א וי"ב ב' ימים כנגד י"ד וט"ו. אבל י"ג לא צריך קרא לרבויי דהוא זמן קהלה לכל. ולא יתכן לומר ט"ז וי"ז דכתיב ולא יעבור. כלומר אין לו לעבור ולעשות ימי הפורים אחר יום ט"ו ושמואל בר נחמני דייק מכימים לרבות י"א וי"ב כו'. ואידך כימים לדורות הוא דכתיב כלומר כמו הימים אשר נחו בהם עשו אותם נמי פורים. **א"ר יוחנן משנה זו מגילה** נקראת בי"א בי"ב כו' שנעשית סתומה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה והן י"ד וט"ו בלבד. ואותבינן עלה מהא דתניא א"ר יהודה אימתי קורין בי"א בי"ב ובי"ג בזמן שהשנים כתקנן. כלומר בזמן שאין שם שמד להתבלבל חשבון השנים. וישראל שרוין על אדמתם. אבל עתה אע"פ שבזמן הזה השנים כתיקנן הואיל ומסתכלין בה אין קורין